

แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

Guidelines for Enhancing Educational Collaboration in Secondary Schools
Under the Secondary Educational Service Area Office Chiang Rai

อภิญา หอมนาน¹ และ นริศรา เสือคล้าย²

Apinya Homnan¹ and Narissara Suaklay²

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Education, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ¹Apinya.h61@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความร่วมมือทางการศึกษา และเสนอแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 320 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมประเด็นความร่วมมือ 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร การฟังฟังอิงร่วมกัน การแก้ปัญหา การประเมินผล และการพัฒนาแผนปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยสะท้อนว่า ความร่วมมือทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือการพัฒนาแผนปฏิบัติการ การฟังฟังอิงร่วมกัน การแก้ปัญหา และการประเมินผลตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพ พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่การจำแนกตามขนาดสถานศึกษาพบความแตกต่างในบางมิติ โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับความร่วมมือสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติชี้ให้เห็นว่า การยกระดับความร่วมมือควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการสื่อสารที่ชัดเจนและทั่วถึง การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมที่มีเป้าหมายเดียวกัน การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกัน ตลอดจนการสร้างกลไกการแก้ปัญหาและการติดตามประเมินผลอย่าง

ต่อเนื่อง เพื่อให้ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่

คำสำคัญ: ความร่วมมือทางการศึกษา; เครือข่ายสถานศึกษา; สหวิทยาเขต; การบริหารแบบมีส่วนร่วม; การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

This study aimed to examine the level of educational collaboration and to propose guidelines for strengthening collaboration among secondary schools under the Secondary Educational Service Area Office Chiang Rai. A descriptive research design was employed. The sample consisted of 320 participants, including school administrators and teachers, selected through stratified random sampling based on school size. Data were collected using a five-point Likert-scale questionnaire covering five dimensions of collaboration: communication, interdependence, problem-solving, evaluation, and action plan development. The data were analyzed using both descriptive and inferential statistics, including mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The findings revealed that the overall level of educational collaboration was high across all dimensions. Communication had the highest mean score, followed by action plan development, interdependence, problem-solving, and evaluation, respectively. When compared by professional status, no statistically significant differences were found between administrators and teachers. However, when classified by school size, differences were observed in certain aspects, with larger schools demonstrating higher levels of collaboration than smaller ones.

The study suggests that strengthening educational collaboration should emphasize the development of clear and inclusive communication systems, the establishment of jointly developed action plans with shared goals, and the promotion of resource and knowledge sharing. In addition, systematic mechanisms for collaborative problem-solving, along with continuous monitoring and evaluation, should be reinforced. These measures are expected to enhance the effectiveness of collaboration among schools and contribute to sustainable educational development at the local level.

Keywords: Educational Collaboration; School Networks; School Clusters; Participatory Management; Educational Quality Development

บทนำ

การจัดการศึกษาในบริบทศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างพลวัต ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนรูปแบบการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2019; UNESCO, 2021) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ขยายขอบเขตของการเรียนรู้จากห้องเรียนสู่พื้นที่เสมือนและเครือข่ายสังคม การเรียนรู้ ส่งผลให้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น (Selwyn, 2016; World Bank, 2020) ขณะเดียวกัน วิกฤตการณ์ระดับโลกในช่วงที่ผ่านมาได้สะท้อนข้อจำกัดของระบบการศึกษาที่ขาดความยืดหยุ่นและการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน จึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาเพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างทั่วถึง (UNESCO, 2021)

ในบริบทของประเทศไทย กรอบทางกฎหมายและนโยบายได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 กำหนดให้รัฐส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ขณะที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้เน้นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) นอกจากนี้ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงปัจจุบันยังมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทโลกยุคใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) สะท้อนให้เห็นว่าความร่วมมือมิใช่เพียงหลักการเชิงนามธรรม หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม (Hargreaves & O'Connor, 2018)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงราย ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านภูมิประเทศ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม พบว่าสถานศึกษามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านศักยภาพ ทรัพยากร และความพร้อมทางเทคโนโลยี โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลยังคงเผชิญข้อจำกัดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและบุคลากร ขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมมากกว่า ความเหลื่อมล้ำเชิงบริบทดังกล่าวทำให้การจัดการศึกษาในภาพรวมยังไม่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายด้านคุณภาพและความเสมอภาคได้อย่างเต็มที่ (Office of the Basic Education Commission, 2022)

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว แนวคิดการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบ “สหวิทยาเขต” จึงได้รับการให้ความสำคัญในฐานะกลไกที่เอื้อให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทั้งในด้านการพัฒนาครู การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง (Hargreaves & O'Connor, 2018) อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าความร่วมมือในระดับสหวิทยาเขตยังมีลักษณะเป็นกิจกรรมเฉพาะครั้ง

ขาดความต่อเนื่องเชิงระบบ และยังไม่ปรากฏรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนในเชิงโครงสร้างและยุทธศาสตร์ อีกทั้งองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษาในบริบทดังกล่าวยังมีอยู่อย่างจำกัด

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาสภาพความร่วมมือทางการศึกษาและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

บทความนี้มุ่งนำเสนอประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การศึกษาความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย (2) การเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาในรูปแบบสหวิทยาเขตเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาความร่วมมือทางการศึกษาในบริบทของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดที่อธิบายทั้งลักษณะของความสัมพันธ์และกระบวนการดำเนินงานร่วมกันของบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยความร่วมมือ (Collaboration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือองค์กรตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนทรัพยากร และร่วมกันดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Fullan, 2016) ทั้งนี้ ความร่วมมือมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่การพึ่งพาอาศัยกัน (interdependence) การมีส่วนร่วม (Participation) และความไว้วางใจ (trust) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานร่วมกันเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนความร่วมมือในการจัดการศึกษา มิได้จำกัดเพียงการประสานงานเชิงโครงสร้าง แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย (Network relationship) ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะแนวคิดเครือข่ายทางการศึกษา (Educational Network) ที่เน้นการรวมกลุ่มของสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ร่วมกันซึ่งช่วยเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาแนวคิดที่สนับสนุนความร่วมมือทางการศึกษา ได้แก่ แนวคิดการผนึกกำลัง (Synergy) ซึ่งอธิบายว่าการทำงานร่วมกันจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณค่าสูงกว่าการดำเนินงานโดยลำพัง และแนวคิดการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ที่เน้นความสัมพันธ์บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมยังมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์

ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (UNESCO, 2015)

การพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาได้เน้นไปที่การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Innovative Professional Learning Communities and Their Impact on Equitable Education, 2024) รวมทั้งการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบออนไลน์มาใช้ในการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา (Cloud-Based Learning Environments, 2026)

ความร่วมมือทางการศึกษามีบทบาทในการเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรในหลายมิติ ทั้งด้านการสื่อสารที่มีคุณภาพ การลดความขัดแย้ง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง องค์กรที่มีความร่วมมือในระดับสูงมักมีบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว (Fullan, 2016)

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าองค์ประกอบของความร่วมมือทางการศึกษาสามารถจำแนกได้เป็น 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) การฟังฟังอิงร่วมกัน 3) การแก้ปัญหา 4) การประเมินผล 5) การพัฒนาแผนปฏิบัติการ องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนถึง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจร่วมและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการฟังพินิจอาศัยกัน จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การแก้ปัญหาร่วมกัน การวางแผน และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของการดำเนินงานร่วมกัน

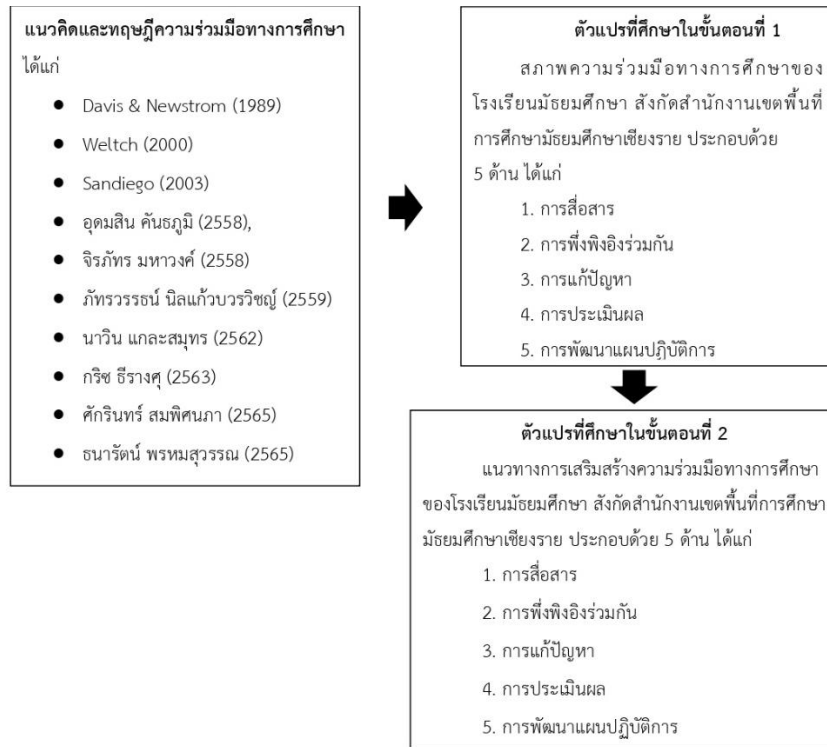
ความร่วมมือทางการศึกษาในรูปแบบ “สหวิทยาเขต” ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา โดยเป็นการรวมกลุ่มของโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าการจัดกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร

สรุปได้ว่า ความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต โดยมีการสื่อสารและการมีส่วนร่วมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน การบูรณาการแนวคิดเครือข่าย การมีส่วนร่วม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและอธิบายปรากฏการณ์ความร่วมมือทางการศึกษาในบริบทของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษา คือ ความร่วมมือทางการศึกษา ทำให้ได้องค์ประกอบของความร่วมมือทางการศึกษา จากนักวิชาการ จำนวน 10 ท่าน ได้แก่ Davis & Newstrom (1989), Welch (2000), Sandiego (2003), อุดมสิน คันธภูมิ (2558), จิรภัทร มหาวงค์ (2558), ภัทรวรรณ นิลแก้ววรวิชญ์ (2559), นาวิน แกละสมุทร (2562), กริช ธีรางศู (2563), ศักรินทร์ สมพิศนภา (2565), ธนารัตน์ พรหมสุวรรณ (2565) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 1 เป็นศึกษาสภาพความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย และ ขั้นตอนที่ 2 เป็นแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีลักษณะเป็นการศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากร

ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 1,881 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และความคิดเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือทางการศึกษา 5 ด้าน คือ การสื่อสาร การฟังฟังอิง ร่วมกัน การแก้ปัญหา การประเมินผล และการพัฒนาแผนปฏิบัติการ โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8204 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection Sampling) เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้ข้อมูลสำคัญที่แท้จริง โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารการศึกษา คือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 2 ท่าน
2. ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จำนวน 1 ท่าน ประกอบด้วย
3. ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ ประธานสหวิทยาเขต ทั้ง 4 สหวิทยาเขต ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จำนวน 4 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย และนำผลการศึกษาร่วมมือทางการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาอย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์ประเด็นเพื่อนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนาการวิจัยนี้ใช้การบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ทั้งภาพรวมของสภาพปัจจุบันและข้อเสนอเชิงแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่มีต่อความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม

รายการ	n=320		ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านการสื่อสาร	4.57	0.69	มากที่สุด	1
2. ด้านการฟังฟังอิงร่วมกัน	4.18	0.77	มาก	2
3. ด้านการแก้ปัญหา	3.98	0.81	มาก	4
4. ด้านการประเมินผล	4.00	0.81	มาก	3
5. ด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการ	3.90	0.89	มาก	5
รวมเฉลี่ย	4.13	0.80	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.69) และอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการฟังฟังอิงร่วมกัน ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.77) และด้านการประเมินผล ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.81) ตามลำดับ ส่วนด้านการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.81) และด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.89) แม้จะอยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า โดยเฉพาะด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการกำหนดแผนงานร่วมกันให้มีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับเครือข่ายสถานศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ทั้ง 5 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการสื่อสาร ในระดับนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดกรอบและพัฒนาระบบการสื่อสารกลางที่มีความชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน พร้อมทั้งสนับสนุนเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับเครือข่าย สหวิทยาเขตควรทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการประสานงาน ถ่ายทอดข้อมูล และเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างสถานศึกษา ขณะที่ระดับสถานศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมการสื่อสารทั้งภายในและระหว่างองค์กรอย่างต่อเนื่อง และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดกว้าง

2) ด้านการฟังฟังอิงร่วมกัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนเชิงนโยบายและจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน สหวิทยาเขตควรส่งเสริมการบูรณาการทรัพยากร บุคลากร และองค์ความรู้ระหว่างสถานศึกษาในเครือข่าย ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

3) ด้านการแก้ปัญหา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดกรอบแนวทางและสนับสนุนกลไกการแก้ปัญหาร่วมกันในระดับเครือข่าย สหวิทยาเขตควรเป็นเวทีในการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ด้านการประเมินผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดกรอบ ตัวชี้วัด และแนวทางการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน สหวิทยาเขตควรดำเนินการติดตามและสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกันในระดับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด

5) ด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดทิศทางและนโยบายที่ชัดเจนเพื่อเป็นกรอบในการจัดทำแผนร่วม สหวิทยาเขตควรบูรณาการแผนงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกันในระดับเครือข่าย ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

โดยแนวทางดังกล่าวมุ่งเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาในระดับเครือข่ายอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการกำหนดนโยบายและพัฒนาระบบการสื่อสารกลางที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมกลไกการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่าและเป็นธรรม การสนับสนุนกระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมในระดับเครือข่าย การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลแบบบูรณาการที่ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ และการผลักดันการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเกิดความเชื่อมโยง สามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.80) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการฟังฟังอิงร่วมกัน ด้านการประเมินผล ด้านการแก้ปัญหา และด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายที่เอื้อต่อการประสานความร่วมมือในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะมิติด้านการสื่อสารซึ่งปรากฏเด่นชัดกว่าด้านอื่น ทั้งนี้ อาจเป็นผลจากการพัฒนาช่องทางการสื่อสารและการประสานงานที่หลากหลายมากขึ้นในบริบทปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดที่มองว่าการสื่อสารเป็นกลไกพื้นฐานของการทำงานร่วมกันและการสร้างความเข้าใจร่วมในองค์กร (Robbins & Finley, 1998) รวมทั้งแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เน้นความสัมพันธ์เชิงร่วมมือ (Sergiovanni, 2001)

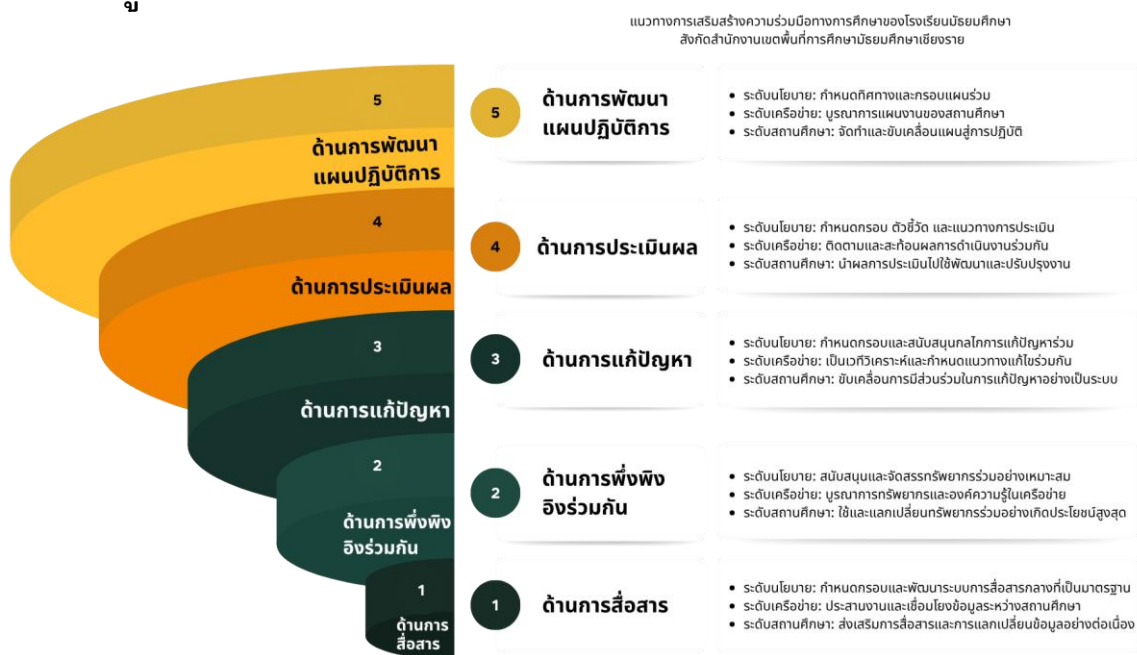

ในขณะเดียวกัน แม้ว่าด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการจะอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับด้านอื่น แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกัน ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงกระบวนการในการกำหนดแผนงานร่วมกันในระดับเครือข่ายให้มีความชัดเจนและเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจเกี่ยวข้องกับ ความแตกต่างของบริบทสถานศึกษา รวมถึงการบูรณาการเป้าหมายและแผนงานร่วมกันที่ยังไม่สมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เน้นความสอดคล้องระหว่างนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติ (Fullan, 2016)

สำหรับผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งมุ่งศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษา พบว่า แนวทางที่ได้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันที่ค้นพบในขั้นตอนที่ 1 โดยเฉพาะการเน้นพัฒนาระบบการสื่อสาร การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม การสร้างระบบติดตามและประเมินผล และการกำหนดแผนปฏิบัติการร่วมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสะท้อนลักษณะของการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายที่เน้นการบูรณาการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Weltch, 2000) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความยั่งยืนที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ (UNESCO, 2015)

ผลการวิจัยทั้ง 2 ขั้นตอนมีความเชื่อมโยงกันอย่างสอดคล้อง กล่าวคือ ระดับความร่วมมือที่อยู่ในระดับมากสะท้อนศักยภาพของเครือข่ายสถานศึกษา ขณะที่แนวทางการพัฒนาที่เสนอเป็นกลไกในการยกระดับความร่วมมือให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาแผนปฏิบัติการร่วม ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานสามารถเชื่อมโยงจากนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการศึกษา

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการบูรณาการขององค์ประกอบทั้ง 5 ภายใต้ระบบการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายที่มี “การสื่อสาร” เป็นฐาน และมี “การพัฒนาแผนปฏิบัติการร่วม” เป็นกลไกเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาระบบความร่วมมือทางการศึกษาในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

สรุป

การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความร่วมมือทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสื่อสารซึ่งมีความโดดเด่นและเป็นฐานสำคัญของการดำเนินงานร่วมกัน ขณะที่ด้านการพัฒนาแผนปฏิบัติการยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้มีความเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือที่ได้จากการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายที่มีการบูรณาการทั้งนโยบาย กลไกการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นกลไกหลัก และการวางแผนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดกรอบนโยบายและพัฒนาระบบการสื่อสารกลางที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเชื่อมโยงการดำเนินงานของสถานศึกษาในเครือข่ายให้มีทิศทางที่ชัดเจน
2. ควรส่งเสริมบทบาทของสหวิทยาเขตให้เป็นกลไกหลักในการบูรณาการทรัพยากร องค์ความรู้ และการประสานงานระหว่างสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการวางแผนและแก้ปัญหาาร่วมกัน
4. ควรพัฒนากระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมให้มีความชัดเจน เชื่อมโยงกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ พบประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำไปวิจัยในครั้งต่อไป คือ

1. ควรศึกษารูปแบบหรือโมเดลความร่วมมือทางการศึกษาเชิงลึกในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทพื้นที่

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของความร่วมมือ เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร หรือเทคโนโลยีดิจิทัล
3. ควรมีการเปรียบเทียบรูปแบบความร่วมมือระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ในระดับนโยบาย
4. ควรศึกษาผลลัพธ์ของความร่วมมือที่มีต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยืนยันประสิทธิผลของการดำเนินงานในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *นโยบายและจุดเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change* (5th ed.). New York: Teachers College Press.
- Hargreaves, A., & O'Connor, M. T. (2018). *Collaborative professionalism*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- OECD. (2019). *Future of education and skills 2030*. Paris, France: OECD Publishing.
- Office of the Basic Education Commission. (2022). *Educational policy*. Bangkok: Ministry of Education.
- Selwyn, N. (2016). *Education and technology: Key issues and debates*. London, England: Bloomsbury.
- UNESCO. (2015). *Rethinking education: Towards a global common good*. Paris, France: UNESCO.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris, France: UNESCO.
- World Bank. (2020). *Education during COVID-19 and beyond*. Washington, DC: World Bank.

